

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Ungdomar i text

En diskursanalys av att göra skillnad

Socionomprogrammet

C-uppsats, VT2008

Författare: Stina Pollack & Lina Ram

Handledare: Helena Johansson

Abstract

Titel: *Ungdomar i text. En diskursanalys av att göra skillnad*

Författare: Stina Pollack & Lina Ram.

Nyckelord: Kön, ungdomar, social problematik, textanalys, socialkonstruktionism, diskursanalys

Uppsatsens syfte är att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv undersöka och analysera hur kön beskrivs i SiS-rapporter om ungdomsvård som finns tillgängliga i sin helhet på deras hemsida.

De frågeställningar som vi i uppsatsen utgår ifrån är: Hur beskrivs manligt och kvinnligt i texterna? Vilka egenskaper tillskrivs pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp? Vilka problemförklaringar används för pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp?

Den teoretiska utgångspunkten för uppsatsen är socialkonstruktionism och diskursanalys, både som teori och metod. Empirin består av fyra forskningsrapporter publicerade av SiS som samlats in med hjälp av Internet. Vi har undersökt rapporttexterna utifrån ett könsperspektiv, med diskursanalys som metodologiskt verktyg. Vår fokus var texter, meningar och ord, inte författarna eller rapporternas resultat.

Vi fann att motstridiga diskurser framhölls i texterna, men att diskurser som inte passar i modern könsteori var de som dominerade. Vi fann även att texterna förhöll sig ofreflekterat till de konkurrerande diskurserna. Trots att det inte var det uttalade syftet med någon av rapporterna så fanns en fokus på att göra skillnad mellan pojkar och flickor. Pojkar tillskrevs aggression och kriminalitet medan flickor tillskrevs ett behov av att skyddas och räddas. På samma sätt så utmålas pojkar som aktörer och flickor som passiva.

Tack...

framförallt till vår handledare Helena Johansson för inspiration och stöd. Tack även till snälla sambos och ett alldeles speciellt tack till lilla Elsa som både anlände i tid och som mot förväntan gett oss studiero.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>1 INLEDNING.....</u>	<u>1</u>
1.1 BAKGRUND	1
1.2 DISPOSITION	2
<u>2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING</u>	<u>3</u>
2.1 SYFTE	3
2.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	3
<u>3 TIDIGARE FORSKNING</u>	<u>4</u>
<u>4 TEORETISKA PERSPEKTIV OCH METOD.....</u>	<u>8</u>
4.1 SOCIALKONSTRUKTIONISM.....	8
4.2 KÖN OCH GENUS.....	9
4.3 DISKURS SOM TEORI OCH METOD.....	10
4.4 MATERIAL OCH URVAL.....	12
4.5 UPPSATSENS KVALITETSASPEKTER	14
4.6 ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	14
<u>5 RESULTAT OCH ANALYS.....</u>	<u>16</u>
5.1 PRESENTATION AV RAPPORTERNA	16
5.2 ANALYS.....	17
5.2.1 POJKAR SOM NORM.....	17
5.2.2 SOCIAL PROBLEMATIK OCH BEHANDLING	20
5.2.3 KÖNADE BILDER	25
<u>6 SAMMANFATTNING AV RESULTAT</u>	<u>28</u>
<u>7 SLUTDISKUSSION.....</u>	<u>29</u>
7.1 DISKUSSION KRING RESULTAT OCH ANALYS.....	29
7.2 VIDARE FORSKNING	31
7.3 DISKUSSION KRING VÅR FORSKARROLL.....	32
<u>REFERENSER.....</u>	<u>34</u>

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Kön, genus och jämlikhet är ämnen som diskuterats mycket de senaste åren. Här i Sverige hör man ofta att vi är världens mest jämställda land och att vi är duktiga på att behandla män och kvinnor jämlikt är det många som tycker. 1995 så blev vi till och med utnämnda till just världens mest jämställda land av FN. 2007 rankade intresseorganisationen World Economic Forum (WEF) Sverige som världens mest jämställda land, för åttonde gången. Samtidigt är jämställdhetsdebatten mycket aktuell i Sverige och det är på många områden tydligt att kvinnor och män har olika förutsättningar och roller. Exempelvis så togs endast 20 procent av föräldraledigheten ut av pappor så sent som 2005.¹ Vi tycker att jämställdhet är ett intressant ämne att undersöka på djupet för att se om det finns uppfattningar, diskurser, som skiljer på människor utifrån det kön som de tillhör. Vi har en hypotes om att flickor och pojkar, kvinnligt och manligt, beskrivs på olika sätt i texter gällande ungdomsvård. Vi tror att pojkar är normen, ofta kallade ungdomar, och att flickor är det avvikande. Vi tror också att de egenskaper och problem som tillskrivs pojkarna och flickorna är olika beroende på könstillhörighet, och att flickor ofta osynliggörs och utmålas som offer, och pojkar ställs i förgrunden som aktiva och förövare. Vårt studieobjekt för att undersöka denna hypotes är hur kön beskrivs och skapas i forskningsrapporter gällande ungdomsvård som är publicerade av Statens institutionsstyrelse på deras hemsida. Vi kommer alltså att studera texter, ord och meningar gällande kön i vårt material.

Ungdomstiden är tiden då man inte längre är ett barn men heller inte vuxen². Då vi i uppsatsen skriver om ungdomar så är det 12-21-åringar som berörs av begreppet. Vi har valt att fokusera på rapporter gällande ungdomsvård då vi finner ungdomars identitetsskapande extra intressant. Ungdomsbegreppet har blivit allt mer omfattande och man betraktas som ungdom allt längre. Det är mycket mer ovanligt att tonåringar arbetar och försörjer sig själva och vi är heller inte barn till mitten av tonåren längre. Vi studerar allt längre vilket leder till att vi skaffar barn, hus och 'vuxenliv' senare än tidigare. Under ungdomsåren utvecklar man sin identitet och är mycket formbar, de egenskaper som tillskrivs en som ungdom har betydelse för denna utveckling. Då man som ungdom får en etikett på sig finns det risk för att man lever upp till denna etikett. Den identitetsutveckling man som ungdom går igenom har stor betydelse även för vuxenlivet.

Vårt val att studera texter baseras på en tanke vi har om språkets makt. Socialkonstruktionismen och diskursanalysen som vi utgår ifrån på ett teoretiskt och metodologiskt plan har en grund i att kunskap om världen konstrueras i socialt samspel och att det språk som vi använder i tal och skrift producerar och reproducerar föreställningar om kunskap.³ Det blir därför intressant att studera vilken kunskap om världen som presenteras i text, såsom de forskningsrapporter som är vår empiri. I samhället finns det kunskap som tas för sann och rådande diskurser. Vi vill dekonstruera de rapporttexter vi analyserar och de diskurser vi finner för att på så sätt

¹ www.scb.se

² www.wikipedia.se sökord: ungdom

³ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

belysa det som har tagits för sant samt det som inte fått ta plats, det vill säga konkurrerande diskurser.

1.2 Disposition

Uppsatsen består av 7 kapitel, varav kapitel 1 är ett inledande kapitel som presenterar bakgrund och inleder uppsatsen.

I kapitel 2 presenterar vi uppsatsens syfte och de frågeställningar som vi brutit ner syftet i.

I kapitel 3 presenterar vi tidigare forskning på området samt för en diskussion gällande forskningsfältet.

I kapitel 4 presenterar vi de teoretiska och metodologiska utgångspunkter som vi har för uppsatsen, samt hur vi gått tillväga under urvalsprocessen, svårigheter under uppsatsarbetet, uppsatsens kvalitetsaspekter och etiska ställningstaganden.

Kapitel 5 består av resultat och analys. Vi presenterar de rapporter som vi har analyserat och de tre diskursordningar (*Pojkar som norm, Social problematik och behandling, Könade bilder*) som vi har sorterat vår empiri i.

Kapitel 6 är en kortare sammanfattning av de resultat vi funnit utifrån vår frågeställning.

Kapitel 7 är det kapitlet där vi i vår slutdiskussion sammanfattar uppsatsen och sammankopplar de resultat vi funnit och den analys vi gjort med syfte och frågeställningar. I detta kapitel problematiserar vi även vidare de begrepp som uppsatsen vilar på och för en diskussion om fortsatt forskning inom området.

Sist i uppsatsen presenterar vi våra referenser.

2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

2.1 Syfte

Vårt syfte är att undersöka och analysera hur kön beskrivs i SiS-rapporter om ungdomsvård som finns tillgängliga i sin helhet på deras hemsida. Vi vill, utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv, studera texterna och de diskurser som används för att förklara kön inom ett antal ungdomsvårdsrapporter av SiS.

2.2 Frågeställningar

Syftet har vi brutit ner i tre frågeställningar som uppsatsen kommer att fokusera på:

- Hur beskrivs manligt och kvinnligt i texterna?
- Vilka egenskaper tillskrivs pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp?
- Vilka problemförklaringar används för pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp?

3 TIDIGARE FORSKNING

Då vi har sökt efter tidigare forskning har vi utgått från begrepp såsom *kön*, *genus*, *gender*, *barnavård*, *institution*, *ungdomsvård*, *youth* och *public care*. Vi har således inte fokuserat på tidigare forskning utifrån vår metodologiska inriktning.

Vi påbörjade vår sökning efter tidigare forskning genom att använda en undertjänst till sökmotorn Google kallad Google scholar⁴ som inriktar sig på vetenskapliga publikationer på nätet. Vi läste ett mer extensivt material än vad vi har presenterat här då mycket visade sig ha mindre relevans för vår uppsats syfte.

Vi gick sedan vidare med att söka i databaserna som ligger under Socialt arbete på Göteborgs Universitets hemsida. Vi använde oss framförallt av databasen Kvinnsam.

Det finns inom det ämnesområde som vi har sökt ett flertal forskningsrapporter, avhandlingar och böcker. Vi har valt att fokusera på dem som omfattar så många av våra sökord som möjligt. Exempelvis har vi inte tagit med forskning om endast kön och genus, eller endast ungdomsvård. Vi har sökt både svensk och internationell forskning men i slutändan valde vi att fokuserat på svensk forskning då vi anser att det är det 'jämförda Sverige' som vi har störst intresse av att undersöka. Vi anser att vi med den forskningen vi har valt att presentera här täcker ett stort tidsspann då delar av forskningen behandlar slutet av 1800-talet och framåt likväl som modern tid.

Kerstin Hamreby har i sin avhandling *Flickor och pojkar i den sociala barnavården. Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet* (2004) undersökt könets betydelse inom den sociala barnavården från slutet av 1800-talet till 1900-talets mitt. Det framkommer att flickor som varit aktuella inom barnavården beskrivits som promiskuösa och med dålig moral och pojkarna som aggressiva och kriminella. Vid sekelskiftet var det moral, eller mer precist bristen på moral, som var förklaringen till att barnavården ingrep i ungdomars liv. Barnavårdens uppgift var att fostra dessa ungdomar, flickorna skulle fostras till lydigt tjänstefolk och omvårdande yrken, medan pojkarna skulle fostras till kompetenta arbetare. Barnavårdens ingripande skulle förebygga dålig moral hos flickor och kriminalitet bland pojkarna. Goda kvinnliga egenskaper var god moral och omhändertagande egenskaper medan pojkarna skulle fostras till att få disciplin och god arbetsmoral. Synen på pojkar och flickors sexualitet var olika. Flickors sexualitet sågs som problematiskt, att som flicka vara sexuellt aktiv förde med sig etiketter som sexuellt vanartad och lösaktig. Pojkars sexualitet har setts som mer naturlig, som biologiska drifter, och har därför inte problematiserats i samma utsträckning inom barnavården, med undantag för homosexualitet, som avvek från den gällande heterosexuella normen.

1940-talets barnavård har i stor utsträckning grundats på psykiatrin och psykologins framgång. De tidigare förklaringsmodellerna som byggde på föreställningar om god och dålig moral ersattes av deterministiska tankar om det biologiska könet, både det psykologiska och sociala könet. Dessa idéer om skillnaderna mellan könen ledde till olika insatser och åtgärder för pojkar och flickor, särskilt tydligt är detta vad gäller sexualiteten. Att överhuvudtaget vara sexuellt aktiv som flicka kunde leda till insatser

⁴ www.scholar.google.com

inom den sociala barnvården. Pojkar, som ansågs ha en stark biologisk sexualdrift, ansågs inte ha *problem* på samma sätt som flickor. Exempelvis behövde inte sexuella övergrepp begångna av pojkar få lika allvarliga konsekvenser inom barnvården som att flickor hade frivilliga sexuella relationer. Hamreby kommer i sin avhandling fram till att många av dessa föreställningar om kön och sexualitet fortfarande är högst närvarande inom barnvården.

Mats Hilde och Ingrid Claezon har i sin forskningsrapport *Flickor och pojkar på institution - ett könsperspektiv på vården av ungdomar* (2005) gjort intervjuer med behandlingspersonal på en flickinstitution och en pojkinstitution. De har i de intervjuerna undersökt föreställningar om kön, jämställdhet och sexualitet inom ungdomsvården på institution. De kommer fram till att det finns en väldigt traditionell syn på kön och att detta påverkar vården som ungdomarna mottar. Det finns hos behandlingspersonalen en syn på mannen som norm och kvinnor som det avvikande, och det finns även en heteronormativ syn. De har sett att denna syn finns hos behandlarna både gällande den vård som ges ungdomarna och den ram som ungdomarna ska socialiseras in i, men också omfattar bilden av hur man som kvinnlig respektive manlig personal ska vara. Kvinnorna i personalen ska stå för den mjuka sidan av vården medan männen ska sätta regler och gränser.

Helena Johansson har angripit föreställningen brist på manliga förebilder inom det sociala fältet från tre olika håll i sin avhandling som heter just *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik* (2006). För att analysera och dekonstruera föreställningen om bristen på manliga förebilder så har hon gjort en intervjustudie med anställda inom öppna verksamheter som riktar sig främst till tonårspojkar, en enkätstudie med nyckelpersoner inom kommunernas ungdomsvård och även en textanalys av tidskriften *Socionomen* från år 1958-2000. Hon kom i avhandlingen fram till att föreställningen att det finns en brist på manliga förebilder inom det sociala fältet, och att pojkar behöver manliga förebilder, är högst levande och existerar. Johansson har även hon, precis som Hilde/Claezon⁵, funnit en heteronormativ och könsuppdelad syn inom socialt arbete. Hon har också funnit att det finns en syn på hur pojkar bör vara men också för hur manlig personal bör vara och bete sig.

Jämställd socialtjänst: Könsperspektiv på socialtjänsten (2004) tillhör Socialstyrelsens kategori 'Uppföljning och utvärdering' som följer upp och utvärderar reformer, lagstiftningar och verksamheter inom socialtjänsten. I denna rapport undersöker man könsskillnaderna inom socialtjänsten. Hela socialtjänstens verksamheter granskas utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I rapportens femte kapitel, skrivet av Petra Ulmanen, granskas den sociala barnvården framkom att de barn och ungdomar som var aktuella inom socialtjänsten i stor utsträckning kom ifrån socialt och ekonomiskt utsatta förhållanden. I socialtjänsten utredningar är ofta fadern frånvarande, och deras roll i barnets liv är inte lika avgörande som moderns vad gäller socialtjänstens beslut om placering i exempelvis familjehem eller på institution. Det är främst brister hos mödrar som tas upp i socialtjänstens utredningar. Vad gäller missbruksproblematik hos ungdomar, så framgår att socialtjänsten verkar något mer benägna att agera och ge insatser snabbare bland flickor, detsamma gäller problematik med tidig sexuell debut. I rapporten framgår att pojkar får fler insatser inom socialtjänsten, men flickor blir oftare placerade utanför hemmet i tonåren. Ungdomshem är i allt större utsträckning

⁵ Hilde, M./Claezon, I. (2005)

enkönade. Pojkhemmen kräver mest resurser. På pojkhemmen är manlig personal dominerande, men personalgrupperna börjar blandas upp allt mer.

Petra Ulmanen har tillsammans med Gunvor Andersson, i sin rapport *Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993-2003: En litteraturgenomgång* (2006), som är en del av SiS följer upp och utvecklar, gått igenom forskning, undersökningar och statistik från 1993-2003 angående social barnavård i Sverige utifrån ett könsperspektiv. De försökte täcka en stor del av förloppet inom den sociala barnavården då de i sina frågeställningar bland annat fokuserade på könsskillnader gällande sociala problem, anmälningar/ansökningar till socialtjänsten, de insatser som barnen fick och även om insatserna varierade resultatmässigt för barnen. De fann dock att det var svårt att besvara en stor del av frågeställningarna tillfredsställande då det inte finns material som täcker hela den svenska sociala barnavården ur ett könsperspektiv, utan att det tidigare främst fokuserats på flickor och ungdomar, till skillnad från pojkar och barn, och att man haft fokus på institutionsvård och inte vård i hemmet, kontaktmannaskap eller dylikt. Många av de resultat som Ulmanen och Andersson har kommit fram till stämmer överens med resultat i både Hilde/Claezon⁶ och Johansson⁷, som exempelvis att det finns fokus, och även ett visst skuldbeläggande, på modern inom den sociala barnavården, och att man ser olika på vissa fenomen beroende på kön, såsom sexualitet och tidig sexdebut som inte problematiseras på samma sätt gällande pojkar som flickor.

Tommy Lundström och Marie Sallnäs skriver i sin artikel *Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården* (2003) om hur den svenska barnavården har sett ut under 1900-talet. De har undersökt hur insatserna sett ut under det förra seklet och vilka problemförklaringar som har använts. Lundström och Sallnäs har granskat förarbetena till de sociala barnavårdslagstiftningarna under 1900-talet, utredningarna till lagstiftningarna som ändrats 1902, 1924, 1960 och 1980 har varit centrala. Inför barnavårdslagstiftningen 1902 var kön en betydelsefull förklaring vad gällde sociala problem. Frånvarande fäder och mödrar som inte klarade att fostra sina barn var en förklaringsmodell när det gällde sociala problem, vanart, bland ungdomar. Ungdomar som kom från fattiga förhållanden riskerade att uppfostras till lögnare, tiggare och prostituerade. Kön och klass var i början av 1900-talet viktiga faktorer för att förklara ungdomars moraliska egenskaper. Under 40-talet sågs arvet som en betydande faktor för sociala problem, kriminalitet och psykisk sjukdom ärvdes från föräldrar till barn. Lagstiftningen 1960 byggde på barnpsykiatriens ökade inflytande på barnavården. Psykologiska och psykiatriska förklaringar ersatte den tidigare moralismen. Samhälleliga och strukturella faktorer betonades i socialtjänstlagstiftningen som tillkom 1980. Denna lagstiftning skulle bygga på demokrati och sträva efter människors lika levnadsförhållanden. Förklaringen till ungdomsproblemen beskrevs dock utifrån relationella problem och psykologiska faktorer istället för strukturproblem som t.ex. klasskillnader.

Genomgående för 1900-talet har varit att man skilt på pojkars och flickors problem. Pojkar har blivit aktuella inom den sociala barnavården för kriminalitet och flickor för sexuell vanart, lössläpphet. Även om pojkar under hela seklet varit klart överrepresenterade i den sociala barnavården så har flickors problem setts som allvarligare. Flickor i 'osedlighet' hamnade i större utsträckning på anstalt, medan

⁶ Hilde, M./Claezon, I. (2005)

⁷ Johansson, H. (2006)

pojkers avvikande beteende inte sågs som lika allvarligt och en varning föregick åtgärder för dem. Det krävdes mindre asocialt beteende för ett ingripande mot flickor, än för pojkar, men pojkarna har i antal alltid varit fler inom den offentliga vården.⁸

Sammanfattningsvis så ser vi ett par tydliga drag i den tidigare forskningen på området. Författarna har genomgående funnit att pojkar/män och flickor/kvinnor särskiljs, pojkar beskrivs som aktörer och flickor som offer. Flickor och pojkar har historiskt sett såväl som i modern tid tillskrivits olika sorters sociala problem. Flickor har problem av sexuell natur medan pojkar har problem med kriminalitet och aggressivitet. På olika sätt presenteras hur det ses som viktigt att socialiseras in i och *bli* sitt kön.

⁸ Lundström, T./Sallnäs, M. (2003)

4 TEORETISKA PERSPEKTIV OCH METOD

I detta kapitel kommer vi att presentera vår teoretiska ansats och även de metodologiska överväganden som ligger till grund för uppsatsen. Diskursanalys som metod är starkt kopplad till det socialkonstruktionistiska perspektivet och det blir därför ett centralt begrepp.

4.1 Socialkonstruktionism

Enligt Viven Burr⁹ så finns det inte en enkel definition av ett socialkonstruktionistiskt förhållningssätt, utan det handlar snarare om många olika förhållningssätt som är mer eller mindre släkt med varandra. Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips uttrycker sig på ett liknande sätt då de menar att flertalet nyare teorier gällande samhälle och kultur har fått socialkonstruktionism som ett samlingsnamn.¹⁰

Dock har dessa besläktade teorier en gemensam kärna, som utgår ifrån ett kritiskt förhållningssätt gentemot den kunskap som vi tar för självklar. Enligt ett socialkonstruktionistiskt perspektiv måste vi, då den kunskap och förståelse vi har kring oss själva och världen beror på vår sociala, kulturella och historiska kontext, ifrågasätta det vi tror att vi vet. Det finns enligt socialkonstruktionismen inga sanningar. Kunskapen om världen härstammar inte i någon slags sann natur utan är något som vi konstruerar mellan oss i ett socialt samspel.¹¹

Sociala konstruktioner har också den funktionen att varje konstruktion för med sig en viss typ av handling. Exempelvis så innebär konstruktionen att människor står över djuren en annan typ av handling än konstruktionen att människor och djur är jämlikar. Då sociala konstruktioner är bundna till den sociala, kulturella och historiska kontexten så kan man i olika delar av världen finna olika 'sanningar' som därför resulterar i olika handlingar och förhållningssätt. Då socialkonstruktionismen utgår ifrån det sociala samspelet så är språket centralt i teorin. Det språk vi lär oss från barnsben påverkar hur och vad vi tänker. På så sätt reproduceras tankesätt och de diskurser som existerar i samhället.¹² Det vi säger med vårt språk utger sig för att vara likställt med verkligheten.¹³

Som ett enkelt exempel på hur kunskap om hur saker och ting *är* skapas kan man ta klädesplagget klänning. I vår sociala, kulturella och historiska kontext så är klänning ett feminint klädesplagg, medan det i en annan del av världen kan vara ett utpräglat manligt, eller kanske könlöst, plagg. Detta må vara ett förenklat exempel men ger en grundförståelse för ett socialkonstruktionistiskt tankesätt.

Då kunskapen om världen är konstruerad så kan man även dekonstruera den. Dekonstruktion är då man analyserar text för att avslöja de diskurser och dikotomier som verkar inom texten. Dekonstruktion är alltså ett sätt att undersöka hur diskurser

⁹ Burr, V. (2003)

¹⁰ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

¹¹ Burr, V. (2003)

¹² Burr, V. (2003)

¹³ Börjesson, M. (2003/2008)

skapar vår upplevda verklighet.¹⁴ Vi kommer att med diskursanalysen som verktyg dekonstruera den verklighet som presenteras i vår empiri, med syftet att lyfta upp diskurser och dikotomier och ställa dem på sin spets. Mer utförligt om diskursanalys och hur vi gått tillväga metodologiskt skriver vi om i kapitel 4.3 och 4.4.

4.2 Kön och genus

Kön är ett begrepp som främst har använts för att beskriva den biologiska skillnaden mellan män och kvinnor. Genus har då fått beskriva det sociala könet, det som skapas och varierar i sociala, kulturella och historiska kontexter. Genus är en översättning av det engelska ordet 'gender' och introducerades på 1980-talet då det till stor del ersatte begreppet könsroll.¹⁵ En av anledningarna till att begreppet könsroll kom att ersättas av genus var att det ansågs innebära att könet skulle vara en roll som man fritt kunde kliva i och ur.¹⁶ Även om det många vis är så att man just tillskrivs roller och egenskaper utifrån sin könstillhörighet så betonar Yvonne Hirdman att dessa roller inte går att jämföra med dem man spelar på teatern, man kan inte gå ur rollen när ridån går ner, då dessa antaganden och förväntningar på hur män och kvinnor ska vara är så cementerade i samhället och följer med oss genom hela livet.¹⁷ Hur skiljer man på den egna personen och det tillskrivna?

Vi blandar användandet av orden kön och genus, och syftar då i vår användning på det socialt skapade könet, då det är det utgångsläget som vår uppsats har. Vi vill i detta avsnitt presentera den bild av kön som vi i vårt analysarbete utgår ifrån.

Det dikotomiserade tänkandet gällande kön baseras på tankar och föreställningar som inte är förankrade i modern könsteori. Könsskillnader och könsroller definieras inte som biologiska utan som kulturella uttryck, som konstruktioner. Kön är inte något rigitt och fastlåst utan en relation. I begreppet relation fastslås att olika göranden av kön förhåller sig till varandra. Man kan alltså inte tala om manligt utan att förhålla sig till kvinnligt. Kvinnlighet kan inte förändras utan att också manlighet gör det.¹⁸ Detta innebär att en text gällande män och manlighet också underförstått förhåller sig även till kvinnor och kvinnlighet.

Hirdman skriver om hur det gjorts skillnad och särskiljts på män och kvinnor, nu som historiskt. En väsentlig skillnad i hur män och kvinnor beskrivs är att män *gör*, de är aktörer. Kvinnor *görs* och är således passiva. Män begår handlingar och kvinnor blir utsatta för andras handlingar.¹⁹

Sven-Axel Månsson beskriver vad tanken om det sociala könet inneburit såhär: *"I stället för »eviga upprepningar« av vad som är »kvinnligt« eller »manligt« förpliktigar den till noggranna funderingar och studier om mäns och kvinnors konkreta, praktiska handlingar i vardagslivets relationer."*²⁰

¹⁴ Burr, V. (2003)

¹⁵ Nationalencyklopedin multimedia 2000 plus (2000) cd-rom Sökord: genus

¹⁶ www.wikipedia.se sökord: könsroll

¹⁷ Hirdman, Y. (2001)

¹⁸ Månsson, S-A. (2000/2004)

¹⁹ Hirdman, Y. (2001)

²⁰ Månsson, S-A. (2000/2004) s 170

4.3 Diskurs som teori och metod

*”Det är viktigt att man inte använder diskursanalys som en analysmetod lösryckt från den teoretiska och metodologiska grunden. De diskursanalytiska angreppssätt som vi presenterar är inte bara metoder för analys av data utan en teoretisk och metodisk helhet – en paketlösning.”*²¹

För att förstå ett fenomen behövs tolkningsramar och sammanhang. Ett fenomen eller händelse kan förstås på olika sätt utifrån vilka tolkningsramar man använder. En diskurs kan sägas vara en tolkningsram, ett bestämt sätt att tala om och förstå världen.²² Diskurser formas utifrån exempelvis olika teoritraditioner och kulturer. Inom diskurser bestäms vad som är kulturellt och socialt förankrat som sanningar, vad som är acceptabelt beteende i olika situationer, vad som är godhet etc. Inom diskurser finns gränser; vad som inte är tillåtet att tycka och säga inom den, att gå utanför de ramarna innebär att gå utanför diskursen och in i en annan. Inom diskurser som existerar i olika miljöer finns också talordningar som avgör vem som har mest auktoritet att uttala sig, vem som har mest kompetens och vem som inte har det.²³ Inom medicin har antagligen läkaren mer auktoritet att uttala sig i medicinska frågor än undersköterskan och inom skolan har läraren en högre talordning än eleven allt som oftast. Michel Foucault menar att detta har funnits genom historien: *”Ty ännu för 500-talets grekiska poeter var den sanna (i ordets starka och positiva bemärkelse) diskursen – alltså den diskurs man respekterade, fruktade och gjorde klokast i att underkasta sig eftersom den var rådande – den diskurs som uttalades av rätt person och enligt erforderlig ritual.”*²⁴

Att studera diskurser är att försöka synliggöra och ifrågasätta sådant som tas för sant och för givet inom en kultur eller sammanhang och undersöka hur det skulle kunna förklaras eller beskrivas utifrån en annan tolkningsram eller fokus.²⁵ Syftet med att studera en diskurs är inte att undersöka hur verkligheten bakom ser ut, eller vad som egentligen menas när människor uttrycker sig på ett visst sätt. Ansatsen är att verkligheten utanför diskursen inte går att fastlägga och det blir diskursen i sig som blir intressant.²⁶ Att studera ett fenomen eller en händelse utan att studera det sammanhang det förekommer i och vilken diskurs som råder gör det svårt att urskilja någon mening alls. Det kan också vara intressant att analysera olika diskurser som på olika sätt beskriver ett och samma fenomen och 'slåss' om att nå mest trovärdighet, en så kallad diskursiv kamp.²⁷ Winther Jørgensen och Phillips skriver: *”Den överordnade tankegången i diskursteorin är att sociala fenomen så att säga aldrig är färdiga eller totala. Betydelse kan aldrig slutgiltigt fixeras, vilket ger plats för ständigt social strid om definitioner av samhälle och identitet – en strid vars utfall får sociala konsekvenser”.*²⁸ Diskurser är aldrig helt slutna, genom diskursiv kamp omformas hela tiden diskursen i ansatsen att fastställa språket kring fenomenet som är berört utifrån den tolkningsram man använder sig av.²⁹ Som exempel kan ges de olika förklaringsmodellerna för hur

²¹ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000) s.10

²² Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

²³ Börjesson, M. (2003/2008)

²⁴ Foucault, M. (1971/1993) s 11

²⁵ Börjesson, M. (2003/2008)

²⁶ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

²⁷ Börjesson, M. (2003/2008)

²⁸ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000) s 31

²⁹ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

kön skapas, det biologiska perspektivet mot det socialkonstruktionistiska. I uppsatsen kommer vi att använda begreppet diskursordningar, som ”...*kan beteckna ett avgränsat antal diskurser som strider i samma terräng.*”³⁰. Alltså kan diskursordningen *Social problematik och behandling*, som vi använder oss av i kapitel 5, 6 och 7, innehålla flertalet olika konkurrerande diskurser.

När man studerar diskurser i exempelvis en text, kan man undersöka det som inte sägs, de outtalade sanningarna som påståendena vilar på, likväl som det som sägs. Att studera det som inte sägs kan berätta lika mycket om en text som det som sägs. ”...*i en diskursanalys läser man inte texterna för att undersöka vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, möjliggör, respektive implicerar*”.³¹ I detta ligger en svårighet i att man som forskare ofta är färgad av de diskurser som råder och därför inte uppmärksammar det märkvärdiga i att somligt tas för sant, då man själv gör precis det. För att komma förbi detta måste man göra en ansats att ställa sig främmande till den text man analyserar. Det är inte textens innehåll i sig man studerar utan man studerar texten som just *text*. Winther Jørgensen och Phillips föreslår att man ska ”*föreställa sig att man är en antropolog som undersöker en främmande meningsvärld*”³² för att förstå hur saker hänger ihop och skapar mening.

Teori och metod är alltid länkat samman i diskursanalys. Det ska dock betonas att det kan ligga en förtjänst i att modifiera ’paketet’ och lägga till andra teoretiska perspektiv, då det kan ge möjlighet att belysa ett fenomen från flera håll och på så vis ge en djupare förståelse. De teorier man väljer att använda bör dock vara av sådan sort att de kompletterar diskursanalysen, och inte spretar allt för mycket åt flera håll, och kan bidra till att forma och omforma den analys man gör. Det krävs en överblick över det fält man ska studera och förståelse för de teoretiska skillnaderna och likheterna för att göra en diskursanalys med fler teoretiska perspektiv. Vi har valt att använda oss av ett socialkonstruktionistiskt - och ett genusperspektiv i samspel med diskursanalysen. Socialkonstruktionismen valde vi för att många av de grundantaganden som den bygger på är del av diskursanalysen och ett genusperspektiv då det är signifikant för vår frågeställning.³³

Det finns flera möjliga tillvägagångssätt när man arbetar med diskursanalys som metod. Man kan räkna särskilda ord i en text, eller som vi gjort leta efter mönster i större textutdrag. Vi har börjat med att läsa vår empiri ’förbehållslöst’, d.v.s. den första gången vi läste så utgick vi inte från våra frågeställningar, eller sökte någonting särskilt i texterna. Detta gjorde vi för att bekanta oss med texterna. Denna första läsning har följts av många fler, nu med markeringspennor och anteckningar. Mer utförligt om hur vi gått tillväga följer i avsnitt 4.4. När vi gjorde vår analys av materialet som återstod efter urvalsprocessen beslutade vi att välja ut intressanta citat/utdrag och sedan analysera dessa utifrån våra olika teoretiska perspektiv. Vi har försökt att ’byta glasögon’ när vi arbetat med utdragen. Förtjänsten med detta blir att analysen får ett djup och belyser olika infallsvinklar.

³⁰ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000) s 34

³¹ Börjesson, M. (2003/2008) s 23

³² Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000) s 28

³³ Winther Jørgensen, M./Phillips, L (2000)

4.4 Material och urval

Vi vill undersöka hur kön reproduceras och förklaras i rapportertexter om ungdomsvård på institutioner. Vi har då valt att fokusera på forskningsrapporter gällande ungdomsvård från Statens institutionsstyrelse, SiS, då SiS är en statlig myndighet och inte ett privat vårdbolag eller dylikt. Vi anser att det ger rapporter och publikationer från SiS en annan tyngd. Vi antar att de publikationer som i sin helhet ligger ute på SiS hemsida når en större grupp människor, både inom och utom det sociala fältet, än de rapporter som man måste beställa. Vi har därför valt att analysera de fyra rapporter gällande ungdomsvård som finns i sin helhet på SiS hemsida³⁴. Urvalet blev på så sätt naturligt då dessa fyra forskningsrapporter var de enda som i sin helhet vid tillfället för vår uppsats fanns på hemsidan. Alla fyra är också från 2000-talet, vilket vi tycker är viktigt då vi vill ha ett perspektiv utifrån hur det ser ut idag då skapandet av kön/genus är ett nutida och aktuellt ämne.

Antalet sidor i rapporterna sammantaget är ungefär 450 sidor. Storleken på rapporterna varierar mellan 87-151 sidor. När vi behandlade de fyra forskningsrapporterna så läste vi de först i sin helhet, utan att fokusera på våra frågeställningar eller vårt syfte. Detta för att så gott som det går läsa rapporterna förbehållslöst. För att få ett material som vi kunde analysera var vi sedan tvungna att begränsa materialet mer. Vi kom fram till att vi ansåg att de avslutande diskussionerna i varje rapport var viktig då de sammanställer och diskuterar mer analytiskt kring innehållet i den övriga rapporten. Efter det så valde vi, utifrån våra första 'förbehållslösa' läsningar, ett antal kapitel eller underkapitel som vi anser till stor del satt ungdomarna inom ungdomsvården i fokus eller haft stor betydelse för rapporten i stort. Vi plockade ut hela kapitel och underkapitel för att begränsa oss mer i ett senare led. Efter denna gallring var materialet begränsat till ca 120 sidor.

Vi läste sedan de utvalda delarna intensivt var för sig och markerade allt vi tyckte hade kopplingar till våra frågeställningar, vårt syfte eller kön och genus. Vi markerade allt vi ansåg kunde vara väsentlig för uppsatsens syfte, och satt sedan gemensamt och gick igenom de markeringar vi gjort var för sig, för att på så sätt börja tematisera och hitta de delar i materialet som skulle bli en del av vårt slutgiltiga analysmaterial. Då vi gemensamt gick igenom materialet la vi särskilt fokus på de delar som vi båda reagerat på och markerat men samtalade även kring övriga markeringar som inte var överensstämmande hos båda. Vi gick också igenom och diskuterade de anteckningar och funderingar vi skrivit i marginalerna när vi gjorde våra markeringar. Utifrån det vi hittade i materialet skapade vi tre teman, som vi kommer att presentera i kapitel 5.2, och de utdrag och citat som vi delade in i dessa teman tog vi i tre fall av fyra och kopierade in från pdf-fil som vi hade nerladdad på datorn till ett samlat word-dokument för bättre översikt. I ett fall var detta inte möjligt på grund av fel i pdf-filen och vi skrev då in utdragen för hand i dokumentet. Detta gav oss ett samlat dokument på 15 sidor med alla utdrag indelade i de olika teman vi skapat efter vad vi funnit i texterna och vi anser att detta gav oss en bättre överblick och större möjlighet att dra paralleller och jämföra utdrag inom dessa teman. Vi skrev ut sidorna och läste var för sig igenom dem noggrant och skrev ner tankar för att sedan gemensamt diskutera en utgångspunkt för analysen.

³⁴ www.stat-inst.se

I analysen har vi valt att först presentera utdrag ur rapporterna för att sedan i direkt anslutning analysera utifrån vårt teoretiska förhållningssätt. Detta har vi gjort för att minska risken för att enbart presentera utdrag som underbygger vår hypotes utan få en mer nyanserad och rättvis bild av materialet.

Vi har valt att analysera och använda oss av även de textmassor som är citat från till exempel personal på ungdomshem eller hänvisningar till annan forskning etc. Detta anser vi går att analysera på samma sätt som den text som författarna av rapporterna själva skrivit, då vi anser att även text av andrahandsnatur är utvald ur en större massa och att det därför är intressant att diskutera varför just dessa hänvisningar eller citat är en del av rapporterna. Då vi gör en diskursanalys är det inte innehållet i rapporterna i sig som vi undersöker, utan texten som sådan. Om stycken i texten är andrahandskällor och citat, spelar ingen roll utifrån vår analys, då vår tanke är att dessa stycken bidrar till och stärker den diskurs som förs fram i texterna.

Varje gång vi träffades och arbetade med delar av uppsatsen så satte vi oss tillsammans och läste igenom det vi dittills hade skrivit på och vidareutvecklade analysen. Detta gjorde vi för att få distans till materialet och kunna se andra mönster och sammanhang. Varannan gång gick vi uppifrån och varannan gång nerifrån, då man tänker på olika sätt i början och slutet av varje session. Tankarna får en chans att vidareutvecklas och det har även gett oss en chans att vara mer självkritiska. På sådant sätt hoppas vi ha fått större djup och haft en större reflexivitet i vår analys, och vi har en ambition om att hela analysen ska hålla samma kvalitet.

Att analysera text är ett mycket speciellt sätt att förhålla sig till sin empiri. Vi hade, speciellt i början av analysarbetet, svårt att endast förhålla oss till rapporterna utifrån texten och inte innehållet. Detta berodde både på ovana men också på att de ämnen som behandlades var för oss mycket intressanta. Till slut anser vi dock att vi kunnat vända denna svårighet till en styrka då vi genom ett genuint intresse för rapporterna lärt känna materialet på djupet vilket sedan underlättat det arbete vi utförde med fokus på texterna i sig.

I början av arbetet hade vi även svårigheter med att överblicka den teori och metod som vi utgår ifrån. Diskursanalys var för oss en ny metod som kändes svår att få grepp om, och som vi nämner i kapitel 4.1 så är socialkonstruktionism ett slags samlingsnamn för en mängd moderna teorier. Det fanns heller inget självklart tillvägagångssätt vad gäller textanalys presenterat i det metodologiska material vi har förkovrat oss i. Detta har i längden inneburit att vi har kunnat utveckla en egen form av textanalytisk metod för vår uppsats. Vi har också känt att arbetet med analysen blivit mer spännande för varje tillfälle vi arbetat med den då vår fördjupade kunskap om diskursanalys hela tiden gett oss nya infallsvinklar och låtit oss se andra mönster i texten än tidigare. På så sätt har vi kunnat hålla kreativiteten och humöret uppe genom hela processen.

Under skrivprocessen har vi ibland känt att det varit svårt att bryta oss fria från vår empiri och inte fastna i de diskurser som råder i den. Vi har flera gånger märkt att vi skriver främst om pojkar, att pojkar kommer före flickor. Vi har dock fört en levande diskussion gällande detta och försökt att bryta oss fria från den tankefällan i den mån det gått.

4.5 Uppsatsens kvalitetsaspekter

Att man verkligen mäter det som man avser att mäta benämns som validitet.³⁵ Reliabilitet innebär att resultaten ska vara pålitliga och tillförlitliga. Resultaten ska inte förändras av variationer i tid, plats med mera.³⁶ Andra begrepp än vad som är vanligast använda vid diskussioner gällande vetenskaplig giltighet blir viktigt för en uppsats med diskursanalys som metod då begrepp som validitet och reliabilitet inte är applicerbara i någon större utsträckning. Detta eftersom utgångsläget för uppsatsen är att det inte finns några sanningar utan att den kunskap vi har om världen är skapad genom socialt samspel. Det går därför inte att på ett vetenskapligt sätt fånga den sanna verkligheten.³⁷

Då vi inte har utgått från validitet och reliabilitet så anser vi att begreppet transparens, insyn i vårt tillvägagångssätt, blir viktigt då man ska diskutera uppsatsens kvalitet. För att uppnå en hög transparens beskriver vi i detalj hur vi har gått till väga metodologiskt. Vi presenterar vilka rapporter vi utgår ifrån i vår analys och hur vi gått till väga i urvalsprocessen. Vi anser att vi genom att presentera det metodologiska förfarandet så pass noggrant som vi gör har gjort det möjligt för läsaren att ha insyn i det vetenskapliga arbete vi utfört.

Att läsaren ska ha insyn i det vetenskapliga arbetet är också viktigt utifrån det utgångsläge som vi har i uppsatsen. Då vi tror att kunskapen om världen skapas i socialt samspel så är vi även medvetna om vår roll i detta skapande. Vi är en del av en samhällelig, social och historisk kontext och det arbete vi har utfört kommer oundvikligen att formas av denna kontext. I ett annat sammanhang i världen eller tiden kanske forskning som vår till och med hade varit irrelevant. Då vi utgår ifrån att det inte finns sann kunskap vill vi ge läsaren en större möjlighet att själv granska och ställa sig kritisk till vårt analysarbete. Vi diskuterar vidare vår del i formandet av de diskurser som vi i uppsatsen dekonstruerar i kapitel 7.

Som vi nämnt i avsnitt 4.4 så har vi valt att presentera textutdrag ur rapporterna först för att sedan i direkt anslutning analysera texten. Detta anser vi ger läsaren större möjlighet att dra egna slutsatser och på egen hand ta ställning till vår analys av texten. Då vår teoretiska utgångspunkt är just att det inte existerar några sanningar så anser vi det mycket viktigt att vi presenterar vår empiri på ett sätt som gör det möjligt att ifrågasätta vår analys och granska den utifrån annan fokus eller kontext.

Genom vår noggrannhet, reflexivitet gällande forskarrollen och den transparens vi strävat efter så anser vi att vår uppsats har en vetenskaplig kvalitet.

4.6 Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet slår fast att forskning av hög kvalitet på väsentliga frågor är nödvändig men att individer i samhället har rätt att skyddas mot forskning av otillbörlig natur. De har därför presenterat forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som har som syfte att forskning ska bedrivas med en

³⁵ Svenning, C. (2003)

³⁶ Elofsson, S. (2005)

³⁷ Burr, V. (2003)

balans mellan forskningskravet och individskyddskravet.³⁸ De fyra huvudkraven - informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet - i dessa forskningsetiska principer är framförallt relevanta för forskning som innefattar samspel med människor, exempelvis genom intervjuer eller observationer, på ett annat sätt än vad den textanalys som används i denna uppsats gör. Därför blir vetenskapsrådets forskningsetiska principer inte väsentliga att utgå från då vi gör etiska ställningstaganden i vår forskning.

Vi har som underlag för vår textanalys valt att fokusera på fyra forskningsrapporter som finns att tillgå på Statens institutionsstyrelses hemsida.³⁹ Vi har inte fört någon utförlig diskussion eller tagit etiska ställningstaganden kring användandet av dessa rapporter då de finns tillgängliga för alla att läsa och då vi anser att vi inte kränker någon enskild individ genom analyserandet av dem. Vårt syfte är inte heller att studera författarna som personer, utan enbart deras texter.

Det är viktigt att samhällsvetenskaplig forskning bedrivs med utgångspunkten att förändra, främja eller förbättra den undersökta situationen till det bättre.⁴⁰ Detta är en etisk ståndpunkt som vi ställer oss bakom och vi anser är en utgångspunkt för det vetenskapliga arbete som vi i och med denna uppsats utför. Att dekonstruera diskurser gällande kön och genus gör att den kunskap som vi tar för sann ifrågasätts och sätts på prov. Att omvärdera det som tas för givet i samhället ser vi som en förutsättning för förändring och förbättring av rådande förhållanden. Att undersöka de diskurser som finns gällande kön och genus, kanske framförallt gällande unga människor som är i det stadiet av livet då man i stor utsträckning formar sin identitet, innebär bland annat att belysa de konkurrerande diskurser som inte tas för sanna i samhället i stort och på så sätt ge plats för alternativa tolkningar och 'göranden' av just kön och genus.

³⁸ <http://www.vr.se>

³⁹ www.stat-inst.se

⁴⁰ Kvale, S. (1997)

5 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel kommer vi att presentera våra resultat utifrån de tre teman som vi urskiljt ur de rapporter vi har som underlag för uppsatsen. Dessa teman har vi uppfattat som diskursordningar genomgående i rapporterna utifrån våra frågeställningar. Ibland går våra olika teman in i varandra, men många av pusselbitarna går på något sätt in i en annan. På samma sätt är våra teman pusselbitar i det större sammanhanget kön och genus och är därför sammankopplade med varandra.

5.1 Presentation av rapporterna

Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem

Av Per Gerrevall och Håkan Jenner
Forskningsrapport nr 2 2001

Denna rapport är en samling texter skrivna av olika forskare som samtliga deltagit i forskningsprojektet *Pedagogikens villkor och möjligheter på de särskilda ungdomshemmen*. Fokus för studien har varit kommunikativ pedagogik inom skolverksamheten på särskilda ungdomshem. De olika kapitlen handlar bland annat om läs- och skrivsvårigheter, alternativa läroformer och pedagogikens villkor på utredningshem.

Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem.

Av Rolf Holmqvist, Teci Hill och Annicka Lang
Forskningsrapport nr 1 2005

Rapporten tar sin utgångspunkt i att studera behandlingsutfallet på tre olika ungdomshem varav ett använder sig av ART (aggression replacement training) som behandlingsmetod. I rapporten har man främst använt sig av jämförelser av misstänkt och anmäld kriminalitet innan och efter behandling. I studien deltog 50 pojkar som var placerade på något av dessa tre ungdomshem.

”Demokrati i det lilla?” Ungdomars delaktighet i sin behandling

Av Anne Hermodsson och Cecilia Hansson
Forskningsrapport nr 2 2005

I rapporten har Hermodsson och Hansson studerat ungdomars delaktighet och insyn i sin behandling. De har därför undersökt olika moment i behandlingsprocessen såsom vårdplanering, placering, tillgång till dokument såsom journal och vårdplan, förflyttning, med mera. Ungdomarna är placerade på behandlingsavdelningar på ett flertal ungdomshem, och urvalet har gjorts med hänsyn till att flickor ska vara väl representerade i rapporten.

Att starta ett särskilt ungdomshem- exemplet Klarälvsgården.

Av Lars Bergström, Annika Rudqvist
Forskningsrapport nr 1 2006

Bergström och Rudqvist studerar i rapporten startandet av Klarälvsgården, ett särskilt ungdomshem som under tiden för studien har en avdelning med LVU-placerade och med LSU-placerade pojkar. Författarna har i studien intervjuat behandlingspersonal, men även observerat elever och sammanhang såsom personalmöten. Då de har tillbringat mycket tid på ungdomshemmet har de även haft många samtal med elever, men inte i form av intervjuer.

Fortsättningsvis kommer vi att hänvisa till rapporterna som FR2-2001, FR1-2005 osv. utifrån utgivningsnummer och år.

5.2 Analys

De tre diskursordningar som vi fokuserat på i vår analys av rapporterna har vi valt att kalla *Pojkar som norm*, *Social problematik och behandling* samt *Könade bilder*.

5.2.1 Pojkar som norm

I två av de rapporter som vi analyserade så undersöktes bara pojkar. Pojkarna kallades ofta 'ungdomar' och vi fann ingen förklaring eller motivering till uteslutandet av flickor i studierna. Urvalet i rapporten FR1-2005 diskuterades utifrån slumpmässighet och storlek på undersökningsgruppen, men vi fann inte i texten någon diskussion om att rapporten bara beskrev pojkar. Detta anser vi vara anmärkningsvärt då vi inte kunde se några hinder för flickors deltagande.

Då flickor inte har nämnts i samma utsträckning som pojkar i rapporterna så har vi till stor del fått utgå från det som nämdes i kapitel 4.2, att då kön skapas i en relation så måste olika göranden av kön förhålla sig till varandra. Det innebär alltså att då man bara pratar om pojkar och beskriver dem så förhåller man sig ändå till flickor. Vi använder således den frånvarande diskursen för att förklara den rådande.

I de fall som flickor undersöktes i rapporterna så var det främst i jämförelse med pojkar. Detta ser vi som att pojkar är normen och att flickor på så sätt blir det avvikande, det som man jämför med. Då könsskillnader inte kan påvisas så nämns ofta även det, medan till exempel brist på skillnad på grund av ålder inte betonas i samma utsträckning. I FR2-2005 så ingår på flera ställen majoriteten av både pojkarna och flickorna i samma kategori men fokus i texten ligger ändå på den kategori där det skiljer mest mellan pojkar och flickor, även då det totala antalet individer i den kategorin är en minoritet av ungdomarna.

Det viktigaste skälet till att undersökningen startade var en önskan att få veta om den behandlingsmodell som Sundbo hade introducerat gav bättre behandlingsresultat än andra jämförbara modeller.
(s20 FR1-2005)

Olika ungdomar har nytta av olika sorters behandling, och det är viktigt att utveckla kunskapen om vilken behandling som passar för vilken person.
(s72 FR1-2005)

Det uttrycks i FR1-2005 både att man vill jämföra en behandlingsmodell i jämförelse med andra behandlingsmodeller för att se vilken som ger bäst resultat och att man bör utvärdera för varje enskild person vilken behandlingsmetod som passar bäst för just den individen. FR1-2005 är en rapport som har fokus enbart på pojkar men samtidigt används ett mycket allmänt språkbruk trots att det varken diskuteras eller nämns att flickor inte innefattas. Detta anser vi tyder på att pojkar här får vara ungdomar i stort, och flickor helt enkelt inte ses som en grupp som är relevant. Inom diskursordningen *pojkar som norm* så tillhör utdragen ovan den diskurs som reproducerar pojkar som normen och flickorna som det avvikande, eller till och med icke-existerande. Vi finner det vara anmärkningsvärt att flickor inte bara uteslutits ur studien utan att man vid en första anblick inte uppmärksammar detta faktum. Språkbruket som de har valt att använda döljer avsaknaden av flickor genom att använda ordet ungdomar utan att på något sätt klargöra att flickor fattas.

Tabell 8. Ungdomarnas inställning till övrig personal. Fördelning av ja-svar efter kön och ålder. Procent

	Tycker ganska eller mycket bra om dem	Varken gillar eller ogillar	Tycker ganska eller mycket illa om dem	Totalt
Alla (n=92)	53	21	26	100
Kön				
Pojkar (n=52)	54	25	21	100
Flickor (n=40)	52	15	33	100
Ålder				
14-16 (n=56)	48	21	30	100
17-19 (n=36)	61	20	19	100

(s35 FR2-2005)

Tabell 7. Ungdomarnas inställning till sina kontaktpersoner. Fördelning av ja-svar efter kön och ålder. Procent

	Tycker ganska eller mycket bra om dem	Varken gillar eller ogillar	Tycker ganska eller mycket illa om dem	Totalt
Alla (n=91)	64	24	12	100
Kön				
Pojkar (n=51)	67	19	14	100
Flickor (n=40)	60	30	10	100
Ålder				
14-16 (n=55)	58	27	15	100
17-19 (n=36)	72	19	8	100

(s34 FR2-2005)

Det finns vissa könsskillnader i studien. Framförallt är flickor mer kritiska till personalen än pojkarna och anser i betydligt mindre omfattning att man kan lita på personalen. Vad gäller synen på kontaktpersonerna har de mer lika syn. Flickorna ser mer positivt på behandlingsklimatet på institutionen. De anser i större utsträckning att det är okej att vilja ha hjälp och att det är okej att tycka bra om personalen. Pojkarna anser att personalen förstår dem oftare än vad flickorna gör och pojkarna anser också att de kommer till tals om sin behandling oftare än flickorna.

(s86-87 FR2-2005)

I tabellerna ovan så finns en majoritet av ungdomarna, både pojkar och flickor, i samma kategori. En majoritet av ungdomarna beskrevs tycka ganska eller mycket bra om

personalen och en majoritet av ungdomarna tycker ganska eller mycket bra om sina kontaktpersoner. Ändå presenteras i texterna de kategorier där det skiljer sig mest mellan pojkar och flickor, utan att reflektera över att det är en minoritet av gruppen i stort som ingår. Det är inte uttalat att studiens syfte är att göra en jämförelse mellan just flickor och pojkar men vi anser att mycket fokus ändå ligger på att påvisa skillnader mellan könen. När pojkar och flickor tillhör samma majoritet så diskuteras det inte alls i samma grad utan nämns mest i förbifarten att könsskillnader inte går att påvisa, vilket tyder på att det är just skillnader som är viktiga.

Då man väljer att göra skillnad mellan grupper såsom flickor och pojkar kan det vara av två olika syften. Antingen gör man det för att påvisa en skillnad i väsen eller så gör man det för att påvisa skillnad i villkor för de olika grupperna. Att påvisa en väsensskillnad gör man med syftet att bevara och befästa denna skillnad medan man genom att påvisa skillnad i villkor vill skapa förutsättningar för förändring. I utdragen ovan anser vi att jämförelserna mellan könen är så pass omotiverade då majoriteten av flickor och pojkar ingår i samma grupp att det inte kan finnas något annat syfte med jämförelsen än att försöka trycka på en väsensskillnad.

Tabell 9. Ungdomarnas inställning till personalgruppen. Fördelning av ja-svar efter kön och ålder. Procent

	Här är det ingen mening att säga något för personalen är ändå de som bestämmer	Personalen går att lita på	Personalen ägnar mer tid åt annat än att ge ungdomarna hjälp	Personalen har ingen aning om vad som pågår bland ungdomarna
<i>Alla</i> (n=92)	70	36	71	65
Kön				
Pojkar (n=52)	71	54	75	65
Flickor (n=40)	68	13	67	65
Ålder				
14-16 (n=56)	71	38	70	62
17-19 (n=36)	67	33	74	69

(s35 FR2-2005)

Tabellen ovan visar på flera ställen en samstämmighet mellan pojkar och flickor, men även en markant skillnad gällande förtroende för personalen. Vi ser dock att det är en så pass markant skillnad att den kan vara motiverad att tas upp. Vi tycker emellertid att det bör diskuteras varför just pojkar och flickor ska jämföras i dessa frågor. En skillnad på 41 procentenheter i en specifik fråga mellan blåögda och brunögda tror vi inte skulle redovisas och användas på liknande sätt, utan snarare hänförs till slumpen. I stället är det just den sociala, kulturella och historiska kontexten som vi befinner oss i som gör att flickor och pojkar är det man väljer att jämföra. Sådana omotiverade jämförelser av just väsensskillnad mellan exempelvis svarta och vita individer, eller mellan personer med brunt kontra blondt hår, hade kanske däremot räknats som upprörande och kränkande.

De ungdomar som kommer till institutionerna uppvisar ett brett spektrum av svårigheter. I en kunskapsstrategi som tagits fram inom SiS (SiS, 1999b) görs en uppräknning av de grupper som skrivs in för behandling på SiS institutioner:

- ungdomar som är aggressiva och våldsamma
- ungdomar som utsatt andra barn för sexuella övergrepp
- ungdomar med mycket avancerad och utpräpad våldsbrottslighet

- ungdomar med mycket svårt missbruk av alkohol eller narkotika
 - ungdomar med funktionshinder
 - ungdomar som utsatts för sexuella övergrepp och/eller fysisk eller psykisk misshandel från tidiga år
 - ungdomar som upplevt krig och katastrofer
 - ungdomar (främst flickor) med ätstörningar
 - ungdomar (främst flickor) med mycket självdestruktivt beteende
 - ungdomar som är psykotiska
 - ungdomar som anlägger bränder
 - ungdomar som är medlemmar i mycket brottsliga gäng med ett starkt utanförskap.
- (s11 FR2-2001)

I utdraget ovan så presenterar författarna en lista med sociala problem utifrån tidigare forskning publicerad av SiS 1999. Det som vi först uppmärksammar är att endast de sociala problem som främst berör flickor könsspecificeras. I Årsrapport ADAD 05 så presenteras bland annat könsskillnader inom sociala problem utifrån ADAD-inskrivningsintervjuer som gjordes med 63 % av de ungdomar som skrevs in på särskilda ungdomshem 2005. I Årsrapport ADAD 05 så kan man utläsa att det bland annat är större könsskillnad mellan hur många som begått misshandel, en våldshandling, än vad det är gällande hur många som känner för att skada sig själv. Pojkar är även överrepresenterade, i olika grad, i ungdomars inblandning i förargelseväckande beteende, rån, hot/våld mot tjänsteman, vapeninnehav, sexuella brott, mordbrand och dråp/mord.⁴¹ Ändå presenteras inte aggressivitet och våldsamt som ett problem som gäller främst pojkar utan det är bara ett ungdomsproblem. Även detta ser vi som ett tecken på att pojkar ses som ungdomar i allmänhet medan då flickor är en majoritet av det som kallas 'ungdomar' så behövs det specificeras, och pojkar är på så sätt normen.

Valet att klargöra vilka sociala problem som ses som främst flickproblem och inte göra detsamma gällande pojkkproblemen tror vi inte är ett medvetet val, utan att det snarare är så att författarna tillhör en samhällslig kontext som är så färgad av diskursen att pojkar är norm. Sådant som tas för givet men inte uttalas är svårt att upptäcka och förhålla sig kritisk till vilket gör att texter såsom utdraget i stor grad reproducerar den rådande diskursen om pojkar som norm. Om detta är författarnas intention eller ej har mindre betydelse.

5.2.2 Social problematik och behandling

Anders Bergmark och Lars Oscarsson beskriver sociala problem som ett avstånd mellan det som i en viss samhällslig och historisk kontext uppfattas som normalt/acceptabelt och det som uppfattas som problematiskt.⁴² Detta är en socialkonstruktionistisk hållning då Bergmark och Oscarsson menar på att definitionen av sociala problem skapas i socialt samspel. Bergmark och Oscarsson uttrycker det på följande vis: ”*Sociala problem skapas i en process där individer och grupper i ett samhälle ger mening och betydelse åt olika fenomen, och där vissa förhållanden tillskrivs karaktären av socialt problem.*”⁴³ När man beskriver ungdomars sociala problematik så skiljer man oftast på pojkars och flickors. Pojkar benämns som kriminella, aggressiva och utåtagerande

⁴¹ Årsrapport ADAD 05 (2006)

⁴² Bergmark, A/Oscarsson, L. (2000/2004)

⁴³ Bergmark, A/Oscarsson, L. (2000/2004) s 144

medan flickor beskrivs som självdestruktiva, nedbrutna och i behov av skydd. Då sociala problem definieras i förhållande till det som uppfattas som normalt och acceptabelt är det självklart viktigt att betona att vad som klassas som sociala problem kan variera mellan olika grupper och individer. Det som är socialt acceptabelt för en som är vuxen är inte alltid acceptabelt för ett barn, till exempel att dricka måttliga mängder alkohol. Det samma gäller mellan könen, och på så sätt gör samhället och socialt samspel olika sorters sociala problem beroende på kön. Den sociala problematik man har styr naturligtvis den behandling man får, och det är tydligt i rapporterna att pojkars sociala problematik förknippas med ett hårt bemötande och straffmentalitet. Samtal och det som beskrivs som 'mjukare' värden, som tillit och relationer, uttrycks inte vara prioriterat i vården av pojkar.

Syftet med att använda intervjun i detta sammanhang var att vi vet att dessa pojkar ofta har svårigheter att känna igen och tolerera känslor. Vi ville också undersöka vilka känslor dessa pojkar upplever som svårast. Om man inte är bekant med sina känslor är risken stor att man istället handlar impulsivt och oöverlagt.
(s25 FR1-2005)

I utdraget ovan så motiveras användandet av en speciell intervju som är inriktad på affektmedvetenhet. Att pojkarna som ingår i studien har svårt att känna igen och tolerera känslor uttalas som en sanning och att det skulle kunna vara annorlunda, eller ens varför det är på det sättet, diskuteras inte i texten överhuvudtaget. I Årsrapport ADAD 05 så anser endast 37 % av de intervjuade pojkarna på särskilda ungdomshem att de har svårt att uttrycka känslor, vilket tyder på att pojkarna själva i alla fall inte anser sig ha så svårt att känna igen och tolerera känslor.⁴⁴ Detta borde åtminstone föranleda en diskussion eller motivering av författarnas påstående.

Flickor ingår inte i studien och nämns inte, men det går att utläsa av uttryckssättet och uteslutandet av flickor att de underförstått skulle ha lättare att känna igen och tolerera känslor. Detta ser vi som en del av den diskurs som vi funnit vara rådande i stort i rapporttexterna, och som tillskriver flickor större känslomedvetenhet och 'mjukhet' och pojkar aggressivitet och 'hårdhet'. Vi känner igen den här diskursen och den framstår allt som oftast som en vedertagen sanning i samhället. Vi har själva ovan presenterat våldspromatik som snarare ett pojkeproblem än ett ungdomsproblem och på så sätt underbyggt och reproducerat denna diskurs. Vi anser dock att det finns samhällliga förklaringsmodeller som ligger bakom de resultat som presenteras ibland annat i Årsrapport ADAD 05⁴⁵ och att det är bristen på reflektion kring dessa förklaringsmodeller som bör kritiserars. Att det finns en rådande diskurs i samhället som utmålar pojkar som känslolösa och flickor som känslolösa reproducerar och ger legitimitet till utåtagerande kontra introvert beteende då det från barnsben beskrivs som en del av ens väsen utifrån könstillhörighet. Man *är* aggressiv, man har inte *blivit* aggressiv. I det som anses som mer normalt på grund av att man tillhör en viss grupp kan man finna ett utlopp för samma känslor som en annan grupp tillskrivs att hantera på ett annat sätt.

⁴⁴ Årsrapport ADAD 05 (2006)

⁴⁵ Årsrapport ADAD 05 (2006)

Tore Hällström⁴⁶ uttrycker att flickor under adolescensen sjunker i självkänsla medan pojkar under samma tid ökar i självkänsla. Detta härleder Hällström bland annat till den kroppsliga utvecklingen och slankhetsidealet som samhället har för kvinnor. Hällström nämner även en undersökning som visat att lärare kritiserar pojkarna diffust och flickorna specifikt medan det är tvärtom med uppmuntran. Det framkommer i den undersökningen att flickor i större utsträckning lägger skulden för dåliga skolresultat på sig själva än vad pojkarna gör. Hällström använder detta som en del i varför kvinnor oftare än män drabbas av depressioner.⁴⁷ Sociala faktorer och mönster bör få vara en del av förklaringsmodellen gällande könsskillnader i social och emotionell problematik, men trots att det finns material att tillgå så har författarna av rapporterna mycket sällan reflekterat kring just bakomliggande sociala orsaker till dessa skillnader.

Behandling var för de flesta ett oklart begrepp, vad var vad?

"Jag tar den andra biten mer ... samtalet."

(s 44 FR1-2006)

Det finns ändå två frågor att beakta. Den första är ledningens prioritering av "hårda" värden där distansering och avisning går före engagemang och acceptering. Det andra är att Jenneau visar att "mjuka" värden skattas signifikant högre av kvinnor än av män – och omvänt. Som tidigare nämnts är den manliga majoriteten påtaglig på Klarälvsgården.

(s 48 FR1-2006)

Det finns vidare ett intressant genusperspektiv som visar att män och kvinnor ser arbetet på SiS-institutioner på olika sätt när det gäller "hårda" och "mjuka" värden i yrkesroll och behandlingsinsatser.

(s 49 FR1-2006)

I flera av våra svarkategorier från intervjuundersökningen kan vi också se påtagliga likheter med de resultat som Jenneau presenterar. Speciellt gäller det områdena känslor inför arbetet, arbetsgruppsklimat, psykosocial vårdatmosfär och behandlingsideologi.

(s 49 FR1-2006)

I FR1-2006, där de har varit med under uppstartandet av ett särskilt ungdomshem för enbart pojkar och med främst manlig personal, så presenteras en bild av män som hårda och kvinnor som mjuka. I texten så hänvisas det till en tidigare studie som visar att så kallade mjuka värden skattas högre av kvinnor och vice versa, och de citerar behandlings- och ledningspersonal som underbygger detta. Samtidigt som det i texten framläggs kritik mot den hårda behandling som bedrivs på ungdomshemmet så läser vi det som att det ändå är den diskurs som framhålls i texten i stort, vilket blir motsägande. De väljer att lägga fokus på skydds- och straffaspekten av arbetet, som till exempel visas i det citat ovan som påvisar samtalet som den *andra* biten och som vi därmed tydligt utläser som sekundär, inte en del av behandlingen. Att oreflekterat presentera resultat i form av könsskillnader kan förstås som ett stärkande av dessa skillnader och ger ingen mer nyanserad bild. Vi utläser också att texten presenterar skillnader i kön

⁴⁶ Hällström, T. (1996)

⁴⁷ Hällström, T. (1996)

utifrån en tanke om skillnad i väsen, och alltså bevara och befästa dessa skillnader. Om män i sitt väsen skulle skatta 'hårda' värden högre, och kvinnor därmed 'mjuka', och texten är kritisk till den hårda linje som förs på ungdomshemmet, innebär det då att män är olämpliga som behandlingspersonal? Eller innebär det att det måste finnas en mer heterogen blandning av män och kvinnor? I texten finner vi inget ställningstagande och reflekterande mot detta och den rådande diskursen förstärks.

Att bygga relationer till eleverna framhölls som viktigt i intervjuvaren. Det var ett stort intresse i personalgruppen för att göra detta. Tyvärr kände man inget stöd i detta arbete från ledningen som framhöll säkerhet och KBT (vad det stod för var en öppen fråga) som prioriterade områden.
(s 44 FR1-2006)

I utdraget ovan så uttrycks det att relationer, som bör betraktas som ett 'mjukt' värde, framhölls som viktigt av behandlingspersonalen, som i majoritet är män. Även i direktcitat från behandlingspersonalen så framgår det i rapporten att relationer, tillit och närhet inte är oviktiga komponenter för behandlingen. Detta har presenterats i form av citat och som ovan i kortare redovisning av intervjuvaren, men i texten analyseras eller kommenteras dessa resultat inte som motstridiga mot den diskurs om mäns högre skattning av 'hårda' värden som presenteras i den övriga texten. Varför utvecklas inte texten vidare i de citat och intervjuresultat som påvisar att det finns en annan diskurs bland personalen? Texten framhåller en i samhället vanligt rådande diskurs och på så vis rekonstrueras och förstärks den i förhållande till den konkurrerande diskursen. I texten presenteras en tydlig diskursiv kamp, mellan behandlande personal och ledning. När vi läser texten framgår det som det finns ett ställningstagande i uttryck som 'tyvärr' men resonemanget utvecklas inte vidare med några reflektioner och på så vis faller ställningstagandet sig ganska platt.

Den grundläggande frågan i en undersökning om behandlingseffekter på ungdomshem för pojkar med kriminalitet och missbruk är naturligtvis om det antisociala levnadssättet har påverkats.
(s63 FR1-2005)

I FR1-2005 så likställs i texten antisocialt beteende och levnadssätt med kriminalitet, vilket vi anser är en väldigt snäv och förenklad definition av begreppet antisocial. Det diskuteras inte i rapporten hur de definierar antisocial utan det framgår bara underförstått att begreppen likställs. Det framstår även som att antisocialitet, precis som aggression och kriminalitet, blir ett manligt beteende. Vi ställer oss frågan hur antisocialt beteende ser ut för flickor, eller existerar det inte ens? Något svar på detta kan vi inte utläsa i rapporten då det inte beskrivs. Förutom att flickor är frånvarande i rapporten så lyser även diskussion och analys kring pojkars självdestruktiva och annat socialt nedbrytande beteende med sin frånvaro. Om dessa pojkar inte på något sätt var självdestruktiva eller på annat sätt socialt nedbrytande kan vi inte veta, men det verkar inte troligt. Enligt Årsrapport ADAD 05 så är en majoritet av pojkarna placerade på särskilda ungdomshem under 2005 placerade åtminstone delvis på grund av annat socialt nedbrytande beteende.⁴⁸ Att endast fokusera på pojkarnas kriminalitet som ett

⁴⁸ Årsrapport ADAD 05 (2006)

mått på en behandlingsforms framgång förstärker bilden av pojkar som aggressiva varelser som agerar utåt och inte har ett väl utvecklat inre liv.

”Vi bedriver samhällsskydd, har en nyckel på dragrulle som vi springer runt och låser upp med så de inte begår fler brott under LSU tiden och att man bestraffar dem, ger en påföljd, en konsekvens på ett felaktigt beteende. Jag är del i det. Vi kan servera glass och filmvisning dygnet runt men de är fortfarande frihetsberövade.”
(s 45 FR1-2006)

Pojkarna har främst problem med brottslighet och missbruk. Flickornas problematik är ofta missbruk, psykisk och fysisk hälsoproblematik samt problem med familjerelationer.
(s 12 FR2-2005)

Pojkar agerar utåt med kriminalitet och droger. Flickors problem är ofta förknippade med familjen och inte sällan finns sexuella och moraliska implikationer med flickors problem (Hudson, 1989; Andersson, 1990; Lees, 1989).
(s 12 FR2-2005)

I FR1-2006 så betonas framförallt säkerhetsaspekten på ungdomshemmet och författarna har valt att presentera det citat ovan som belyser det faktum att samhället ska skyddas från pojkarna. Då flickor är frånvarande och inte nämns utan mer eller mindre underförstått får stå för de 'mjuka' värdena, kan man tolka det som att flickor i större utsträckning ska skyddas från samhället. Detta stärker bilden av pojkar som förövare (aktiva) och flickor som offer (passiva).

I FR2-2005 presenteras i början av rapporten just skillnader i flickors och pojkars sociala problematik. Även här belyses i texten problem utifrån, såsom familjeproblematik, i större utsträckning då det gäller flickor, och problem såsom kriminalitet främst kopplat till pojkar. I Årsrapport ADAD 05 kan man utläsa att då det gäller ungdomars behov av hjälp för familjeproblem så är inte flickor överrepresenterade i någon större utsträckning. Pojkar är dock oftare placerade för kriminalitet, men inte som enda orsak.⁴⁹

Texten presenterar att det inte sällan finns moraliska implikationer i flickors problembild. Detta resonemang vidareutvecklas inte, utan det finns bara en källhänvisning. Att sexuella och moraliska faktorer varit en problemförklaring för flickor under hela 1900-talet har vi genomgående sett i tidigare forskning. Vad innebär då sexuella och moraliska implikationer? I Nationalencyklopedin kan man läsa att avsaknad av moral innebär att man inte kan skilja rätt från orätt och att man därmed inte har förmåga att värdera sina handlingar.⁵⁰ Moraliska implikationer kan på så sätt innebära att flickor är än mer passiva då de är oförmögna att kontrollera och värdera handlingar. Vidare kan man utläsa att moralisk i de flesta fasta uttryck innebär 'sedlighet' och 'sexualmoral'.⁵¹ Att flickors sexualitet utmålas som ett problem, till

⁴⁹ Årsrapport ADAD 05 (2006)

⁵⁰ Nationalencyklopedin multimedia 2000 plus (2000) cd-rom, sökord: moral

⁵¹ Nationalencyklopedin multimedia 2000 plus (2000) cd-rom, sökord: moralisk

skillnad från pojkars normala sexualitet, är något som även det har sin grund i flickors agerande. Då man som flicka/kvinna visat något annat än passivitet inom sexualiteten har man historiskt sett räknats som omoralisk eller vanartig, då det ligger i pojkens/mannens natur att vara aktör. Detta ser vi i utdraget ovan är en levande föreställning än idag. Kan man inte på samma sätt uttrycka pojkars kriminalitet som omoralisk? Har pojkar större förmåga att reflektera kring och värdera de handlingar som de utför?

I texten utläser vi att pojkar utmålas som kapabla att värdera de kriminella handlingar de gör, medan flickor i all sin okunskap *hamnar* i moraliskt felaktiga situationer. Denna diskurs ser vi som existerande även på de ungdomshem som behandlas i rapporterna, och vi ser detta som en underliggande anledning till tanken om att straffa pojkar (för handlingar) och skydda flickor (på grund av deras oförmåga att värja sig mot omvärlden). Det vi framförallt saknar i rapporterna är diskussion, orsaksförklaringar och reflektion kring det som presenteras som sanningar. Vad ligger bakom dessa påståenden, varför placeras främst pojkar för kriminalitet och så vidare.

5.2.3 Könade bilder

Då man tillskriver pojkar och flickor olika sociala problem är det också underförstått att de från början i samhället har olika egenskaper och roller. I rapporterna är det i allmänhet så att flickor beskrivs som mer 'mjuka' och i behov av räddning och skydd, medan de 'hårda' pojkarna kan lära sig av bestraffning. Pojkar får en mer aktiv roll, medan flickor får vara passiva. I rapporterna så presenteras ofta denna diskurs som rådande på till exempel institutionerna eller bland personalen, men vi ser den som rådande även i textens uttryck.

Det skulle egentligen ha varit markeringar i golvet hur nära akvariet man får stå enligt institutionschefen men det ansågs alltför provocerande.

(s 54 FR1-2006)

Den inrutade vardagen kan också bli provocerande och detta gäller sannolikt både elever och personal.

(s 57 FR1-2006)

Ifråga om reglerna på institutionen tycker pojkar oftare än flickor att reglerna är rättvisa och används rättvist. Ändå har pojkarna oftare blivit utsatta för visitation, urinprovstagning och avskiljning. Däremot är det betydligt vanligare att flickorna kan tala om för personalen hur det känns att bli utsatt för kränkningar av olika slag.

(s 87 FR2-2005)

I utdragen ovan så används ordet provocerande för att beskriva de känslor som kan väckas hos pojkarna i studien av till exempel den inrutade vardagen. Provocerande är ett ord som för tankarna till aggressiva handlingar. I utdraget från FR2-2005 så nämns både att pojkar oftare blir utsatta för kontrollfunktioner såsom urinprovstagning och avskiljning, och att flickor i större utsträckning kan tala om för personalen hur det känns att bli utsatt för kränkningar. Ordet kränkningar är mer vanligt använt i samband med

flickor. Pojkar provoceras till att agera, flickor utsätts för kränkningar. De kontrollfunktioner som pojkarna blir utsatta för är ofta kopplade till en handling eller misstanke om handling, medan flickorna nämns i samband med kränkningar av olika slag vilket inte behöver vara kopplat till en aktion. Att texten består av ord som provocerande i samband med pojkar och ospecificerade kränkningar kopplat till flickor reproducerar ännu en gång bilden av pojkar som aktörer och flickor som offer.

Att involvera flickorna framhålls som ett enkelt sätt att stärka dem.
Empowerment och delaktighet ses som centralt för flickor med problem.
(s 13 FR2-2005)

I stycket ovan uttrycks ett behov av att *stärka* just flickor, vilket implicit säger att flickor inte är så starka som de skulle behöva vara. Underförstått betyder det även att flickor inte är lika starka som pojkar, som tydligen inte behöver empowerment i samma utsträckning. Hos flickorna är problemförklaringen att det är något som saknas, något som måste byggas upp och stärkas i behandlingen. För pojkar handlar det snarare om att tygla krafter som redan finns, att behärska sina känslor och att inte agera på impuls.

En anledning till att flickorna behöver stärkas men inte pojkarna kan vara just tanken gällande flickor som offer och pojkar som förövare. Flickorna har problem som kommer ifrån omgivningen, de är inte själva aktörer i sin problematik. Att då bli stärkt i sig själv kan innebära en styrka att sätta emot förövarna. Pojkarna däremot har en aktiv roll i sin problematik och utsätter andra, att stärka dem kanske endast skulle resultera i starkare förövare. Bilden av pojkar som förövare och flickor som offer resulterar på så sätt i en straff/skydd-mentalitet där man straffar pojkar med sociala problem och skyddar flickor. I det långa loppet kan både pojkar och flickor med varierande social problematik fara illa av dessa stereotypa bilder då sådan grov generalisering innebär bristande fokus på individens behov av hjälp, stöd, skydd och bestraffning.

En flicka tyckte att det var mycket bra att hon blev placerad på institutionen eftersom hon trodde att det räddade hennes liv.

"De räddade livet på mig på ett sätt." (C02)

En pojke berättade att han tyckte att det var ganska bra att bli placerad eftersom han fått mycket hjälp och att han upplevde att han blivit förändrad sedan han kom till institutionen:

"Det var för min del jättebra att jag kom hit. Jag har lärt mig jättemycket sen jag flyttade hit. Jag vet hur jag ska bete mig. Jag har ... förändrats mycket ... sen jag flyttade. Det tycker jag är bra. Dom har hjälpt mig jättemycket." (M03)

(s 29-30 FR2-2005)

Även i stycket ovan ser vi hur flickor porträtteras som i behov av räddning, medan pojkar mer aktivt förändrar sig själva med hjälp. Flickor skyddas och räddas till skillnad från pojkar som får stöd till att hjälpa sig själva. Dessa citat stärker ytterligare flickans passiva och pojkens aktiva status.

Samtidigt som det i texten presenteras vissa citat och en viss diskurs gällande pojkar och flickor så påverkar det som skrivs även ungdomarnas egna uppfattningar av sig själva. Även det kan man se i utdraget ovan där pojken talar mer som aktör medan

flickan inte gör sig själv delaktig i sin räddning överhuvudtaget. På så sätt kan även en diskurs framstå som en sann kunskap. Om vi alla tar för givet att flickor är 'mjukare' och pojkar 'hårdare' så kommer vi naturligtvis att behandla dem på olika sätt. Pojkar och flickor kommer ha olika självbilder utifrån hur folk i samhället behandlar dem, och det blir på så sätt skillnad mellan könen som sedan går att peka på då man vill förstärka och reproducera den diskurs som skapat denna skillnad. De pojkar och flickor som inte passar i mallen kommer att falla igenom och räknas som avvikande. Om man som man inte agerar förlorar man sin manlighet.⁵² Inom ungdomsvården och forskningen gällande ungdomsvård borde det finnas ett större mål i att inkludera alla och hjälpa på en mer individbaserad nivå. Att försöka att se igenom det som vi tar för sant och istället försöka titta på människor utifrån andra premisser borde vara självklart då man försöker hjälpa de ungdomar som ofta redan känner att samhället svikit dem. Vi har dock inte märkt någon större tendens till reflexivt tänkande kring detta i rapporttexterna.

⁵² Hirdman, Y. (2001)

6 SAMMANFATTNING AV RESULTAT

Vårt syfte var att undersöka och analysera hur kön beskrivs i SiS-rapporter om ungdomsvård som finns tillgängliga i sin helhet på deras hemsida. Utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv studerade vi texterna och de diskurser som används för att förklara kön inom ungdomsvårdsrapporter av SiS.

Vi kommer nedan att sammanfatta våra resultat utifrån våra tre frågeställningar.

1. Hur beskrivs manligt och kvinnligt i texterna?

Vi fann att manlighet ofta beskrevs som att vara aktiv, att göra. Kvinnlighet beskrevs som något passivt. Ofta saknades kvinnor/flickor i texterna. Manlig behandling var detsamma som att låsa in, att förvara och straffa. Kvinnlig behandling var att skydda, samtala och bygga relationer. Då vi fann påståenden som motstred den diskursen så fick de oftast stå ensamma utan att leda till en diskussion.

2. Vilka egenskaper tillskrivs pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp?

Pojkar tillskrivs 'hårda' egenskaper medan flickor tillskrivs 'mjuka' egenskaper. Vad som menas med hårda och mjuka definieras främst utifrån deras sociala problematik (se frågeställning nr 3). Då det gällde behandlingspersonalens egenskaper betydde hårda och mjuka främst straffande och skyddande. Ungdomar som hel grupp (pojkar och flickor) hittade vi sällan utan vi fann främst att pojkar definierades som ungdomar. Flickor som grupp kallades aldrig ungdomar, utan då endast om det var både flickor och pojkar.

3. Vilka problemförklaringar används för pojkar respektive flickor, samt ungdomar som grupp?

Flickor beskrevs ha problem med självskadebeteende och med att ha blivit utsatta för olika övergrepp och kränkningar. Pojkar beskrevs ha problem med främst kriminalitet och aggressivitet. Då flickorna *utsattes* och var i situationer som de inte kunde hantera på egen hand så *försatte* sig pojkarna på egen hand i skadliga situationer. Ungdomar som hel grupp hittade vi som sagt sällan.

Om vi återgår till vår hypotes ” *Vi har en hypotes om att flickor och pojkar, kvinnligt och manligt, beskrivs på olika sätt i texter gällande ungdomsvård. Vi tror att pojkar är normen, ofta kallade ungdomar, och att flickor är det avvikande. Vi tror också att de egenskaper och problem som tillskrivs pojkarna och flickorna är olika beroende på könstillhörighet, och att flickor ofta osynliggörs och utmålas som offer, och pojkar ställs i förgrunden som aktiva och förövare.*”⁵³ så har vi funnit att den till stor del har bekräftats. Att författarna har gjort skillnad och särskiljt på flickor och pojkar, gällande bland annat egenskaper, beteende och behov, ser vi tydligt. Vi har däremot också sett att en alternativ diskurs har presenterats på flertalet ställen i empirin, men det som saknas är ett reflekterande och ställningstagande utifrån denna diskurs. Den särskiljande diskursen har dominerat och varit den som resonemangen och diskussionerna i texterna har byggt på.

⁵³ kapitel 1.1, s 1 i denna uppsats

7 SLUTDISKUSSION

I slutdiskussionen tänker vi sammankoppla våra frågeställningar med de teman som vi skapat utifrån diskursordningarna vi funnit i empirin. Vi för också en diskussion gällande vår roll som forskare, och gällande den objektiva sanningen.

7.1 Diskussion kring resultat och analys

I resultatet ser vi att flickor och pojkar tillskrivs olika egenskaper, och på så sätt också olika sociala problem. Olika saker är tillåtna i samhället beroende på vilket kön man tillhör. Om man går utanför den roll som samhället tillskriver en så förlorar man sin manlighet eller kvinnlighet. Problematik av sexuell karaktär beskrivs främst som ett kvinnligt problem. Kvinnlig sexualitet har varit laddat under hela 1900-talet, men förr kallades det för sexuell vanart. Enda skillnaden mellan nu och då är att flickan förr var aktiv i sitt problem, hon var lösaktig, medan hon nu är passiv, ett offer. Förut skulle flickor skyddas från sig själva medan de nu skyddas från samhället. Vi ser detta som en förändring som har med kvinnors frigörelse att göra. Hundra år tillbaks i tiden så fanns det tydligare 'roller' för män och kvinnor och deras värld var mer begränsad. Då när kvinnor var mer 'passiva', alltså inte hade möjligheten att töja på gränserna av sin livsvärld på samma sätt som idag, så var en del av problemförklaringen av kvinnorna var aktiva i sin problematik. Idag när både kvinnors och mäns livsvärld är mindre begränsad och kvinnor är mer 'aktiva' så räknas de som passiva i sin problematik. Vi ser detta som en slags maktstruktur för att kontrollera könsordningen. Med det här resonemanget menar vi att när det var så vedertaget att kvinnor var passiva att det i sig inte kunde tillskrivas som ett problem. För att dra det ett steg längre kan man även se det som att det idag nästan blir farligt att beskriva en kvinna som aktör då kvinnor redan är så 'aktiva' idag och på så sätt hamnar för långt in på männens spelplan och tar över deras utmärkande egenskap.

För att exemplifiera: Idag är det inte ett problem om en kvinna/flicka väljer att ha sex med tre olika män, men det är ett problem om hon blivit utsatt för sexuella övergrepp. Förr var våldtäkt inom äktenskapet var accepterat, men däremot var det ett problem om en kvinna/flicka valde att ha sex med tre olika män.

På flertalet ställen i vår empiri ser vi hur det i texten presenterats en kritisk bild av den diskurs som existerat på ungdomshemmen, bland personal med mera. Detta har dock tyvärr i stort sett aldrig utmynnat i någon slags reflektion eller diskussion utan fått stå ensamt. På så sätt har det i majoriteten av textmassan i empirin framhållits samma diskurs som på flertalet ställen kritiserats. Vi ser det som att den diskurs som existerar på ungdomshemmen med mera på så sätt reproduceras i texterna och förstärks. Män utmålas som hårda och aggressiva, inte intresserade av relationer och kommunikation. Samtidigt som man behandlar pojkar med straff, då de är förövare, så förstärker man i texterna en diskurs som gör att pojkar och män måste vara aktiva för att behålla sin manlighet. På så sätt så reproducerar rapporterna de diskurser som de försöker ställa sig kritiska till.

En konsekvens av diskursen som säger att män är förövare som ska straffas ser vi kan vara att pojkar på ungdomshem kan fara väldigt illa. Ofta ser man kanske det som att männen 'vinner' i könsmaktsordningen, men om man bara ser till pojkarnas felaktiga

handlingar och inte ser bakomliggande faktorer och deras utsatthet så resulterar det endast i straff och ingen behandling. Som vi nämnt ovan så reproducerar texterna den här diskursen, och då vi finner att den existerar i samhället så blir det på så sätt mer okej för pojkar att vara lite för aggressiva än lite för känslösa. Att vara kriminell är emot lagen vare sig man är pojke eller flicka, men dessa pojkar har tydligen haft svårt att hålla sig på en 'lagom' aggressiv nivå. Kan man straffas för något som i samhället anses ligga i ens väsen? Då vi läser rapporterna som behandlar institutionaliserade pojkar så häpnas vi över det språk som kanske mer är förknippat med en förhärdad kriminalitet och inte en föränderlig ungdom. Liksom vi tror att pojkar far illa i de konsekvenser som följer denna diskurs så drabbas även flickor. Att flickor beskrivs som svaga och att de behöver byggas upp med empowerment-metoder och skyddas från situationer, som de inte mäktar klara själva, underbygger diskursen om flickor som passiva offer. Förmedlas då inte en något hopplös bild av även flickor då det verkar ligga i deras natur att behöva andras skydd?

Vi har i resultatet sett att pojkar är normen och flickor det man jämför pojkar med. Flickor är det avvikande, undantaget från normen. Även fast ingen av rapporterna har haft som uttalat syfte att jämföra ur ett könsperspektiv eller dylikt så har båda de rapporterna som behandlar både flickor och pojkar till stor del utgått ifrån en jämförelse. I texten kan vi inte utläsa någon reflektion om varför det görs skillnad utan det framstår som helt naturligt att alltid ställa pojkar och flickor mot varandra. Vi anser inte att jämförelserna gör för att belysa skillnader i villkor utan snarare för att påvisa skillnader i väsen, och därför snarare för att reproducera rådande diskurs än för att förändra den mänskliga situationen. Att det görs skillnader och inte reflekteras över det anser vi kan vara farligt då man riskerar att ta diskurser i samhället för sanna som innebär en maktordning där individer kan fara illa.

Vi ville undersöka ungdomar som grupp men fick stora svårigheter med detta då de som presenterades som ungdomar oftast var pojkar, och sällan blandade grupper av pojkar och flickor. Flickor ensamma däremot presenterades aldrig som ungdomar utan var då endast flickor. I de texter där pojkar presenterades som ungdomar så diskuterades heller inte frågan av flickor och det blev på så sätt otydligt att det var endast pojkar som behandlades i texten. Detta såg vi nästan som ett slags försök, medvetet eller omedvetet, att dölja flickornas frånvaro och göra slutsatserna i texten mer allmängiltiga. Här ser vi ännu en gång tydligt att det är pojkar som är normen, och det framstår nästan som att det vore önskbart att göra forskning enbart på pojkar, normen. Vore det inte bättre, och mer ärligt, att kalla det pojkforskning istället för ungdomsforskning? Vi anser att kvaliteten på forskningen blir lidande på flera olika nivåer. För det första så saknas hälften av ungdomsbefolkningen i den presenterade forskningen och för det andra så får man ifrågasätta giltigheten då det känns som att man dolt detta faktum.

Som vi redan har nämnt så presenteras olika konkurrerande diskurser jämte varandra i rapporterna. Detta hade vi sett som mycket positivt och som ett tecken på försök till synliggörande av de rådande diskurserna, om det inte hade varit för att det oftast saknas reflektion och diskussion gällande dem. Vi vill inte påstå att någon diskurs är mer sann än en annan utan det är bara ett sätt att se på en värld där inga sanningar existerar. Dock finns det rådande diskurser i samhället som tas för sanna och vi ser det då som en förutsättning för att förbättra eller främja att lyfta fram andra perspektiv för att på så sätt visa på den komplexitet som verkligheten består av och komma bort ifrån dessa förenklingar.

Att flickor och pojkar placeras av olika anledningar går att utläsa ur statistiken. Det är faktiskt så att fler pojkar är placerade på grund av kriminalitet. På så sätt kan vi inte kritisera den bild som presenteras i rapporterna, men krävs det inte en diskussion gällande bakomliggande orsaker? Kan det vara så att rådande diskurser i samhället som skapar dessa kriminella pojkar? Eller är det till och med så att samhället är mer benäget att se dessa tendenser enbart hos pojkar?

Vi har i de tre teman som vi har presenterat i analysen sett ett antal diskurser som sammanvävs med varandra. Kanske har det ibland blivit otydligt i texten vad som är den ena och vad som är den andra, men det beror på att det inte går att särskilja våra olika teman från varandra. Det övergripande begreppet vi behandlar är kön/genus och det finns en överlappning mellan dessa teman. Vi har också sett att den ena diskursen ger den andra. Exempelvis så ser vi i diskursordningen *Könade bilder* att den rådande diskursen är att pojkar är aktiva förövare och flickor är passiva offer. Detta ger i sin tur att den rådande diskursen i diskursordningen *Social problematik och behandling* blir att samhället behöver skyddas från pojkar medan flickor måste skyddas från samhället. Detta ger vidare olika behandlingsformer då alla diskurser resulterar i en handling. En förövare straffar man, ett offer tar man hand om. Den diskurs som man använder för att prata om pojkar och flickor innebär också att man använder olika förklaringsmodeller för att förstå problematiken.

Att göra skillnad på könen och tillskriva pojkar hårda och flickor mjuka egenskaper ger också att könen får olika tillhörigheter i samhället i stort. De som inte kan identifiera sig med dessa tillhörigheter kan få problem att passa in. Ju rigidare ramarna är, desto lättare och mer förödande är det att falla utanför. Sammanfattningsvis så är de rådande diskurserna inom de diskursordningar som vi presenterat att pojkar är norm och flickor är avvikande, pojkar är förövare och flickor är offer, pojkar är hårda och flickor är mjuka. Vi ser dessa tydligt könsuppdelade diskurser som något som varken pojkar eller flickor gynnas av, då det som de saknar är individfokus. Utan att vara syftet för rapporterna så är hela fokuset på att göra skillnad mellan könen, och inte fokusera på de individuella behov och historier som ungdomarna har och bär med sig.

7.2 Vidare forskning

Det hade varit intressant att vidga vår forskning till att omfatta även begrepp som etnicitet, sexuell läggning och klass. Det finns diskurser i samhället gällande alla dessa etiketter som påverkar hur vi handlar utifrån dem. Att analysera hur deras sammanflätning påverkar den vård vi i samhället ger och de egenskaper vi tillskriver ungdomar skulle ge ett större djup till analysen och belysa de många faktorer som är med och påverkar. I omfattningen av c-uppsats ser vi dock inte detta som möjligt att göra ordentligt ur ett tidsperspektiv.

Fortsättningsvis tycker vi också att det skulle vara intressant att göra en mer extensiv forskning gällande hur de könsdiskurser som presenteras påverkar den vård och behandling som pojkar och flickor får ta del av. Är alla behandlingsmetoder tillgängliga beroende på individ eller finns det ett fokus som gör vissa behandlingsmetoder otillgängliga beroende på könstillhörighet? I vår empiri så utgick rapporten om aggression replacement training (ART) endast ifrån pojkar då de undersökte metodens utfall och vi undrar då om det är en utpräglad pojkbehandling?

7.3 Diskussion kring vår forskarroll

Vi tror att man som samhällsvetenskaplig forskare aldrig kan vara objektiv. Vi är formade av den sociala, kulturella och historiska kontexten som vi är en del av. Vi utgår ifrån denna kontext då vi väljer vad som är relevant att forska på, var våra intressen ligger och även vilka frågeställningar vi ska använda oss av. Vi är en del av samhället vi bedriver vår forskning på. Även om forskningen bedrivs på det som kallas ett 'främmande samhälle' så har vi alltid en utgångspunkt, en hypotes, en förutfattad mening. Det är ju det som gör ett annat samhälle till 'främmande', avvikande från 'det bekanta'.

I analysen presenterade vi ett utdrag som vi även här vill förhålla oss till.

Har vi valt bort det positiva? Vi vill svara nej på den frågan. Snarare har vi sökt det positiva men har uppenbart att finna det utifrån våra forskningsfrågor. Har vi valt det negativa? Även här blir svaret nej. Vi har som forskare inget egenintresse i att se negativismer. Vår uppgift som observatörer är att beskriva det vi ser.

(s 105 FR1-2006)

Vi anser att man som forskare och observatör aldrig kan vara helt objektiv. Man drivs av något slags intresse och har alltid en förförståelse på något sätt. Den förförståelse man har, utifrån sin kontext, kommer att bidra till att man reagerar på och ser vissa saker medan andra kommer att gå en förbi. Därför är det viktigt att betona den frågeställning man utgår ifrån i sin forskning så att man inte påstår sig kunna redovisa en hel sann bild av sitt forskningsobjekt. Med en annan frågeställning hade man funnit andra saker. Då man ser vissa saker väljer man alltid bort andra, oavsett om man reflekterar kring det eller ej.

Vi hävdar att man som författare *väljer* att presentera sina resultat på det sättet som man gör. Vi anser att vi ser, både i de citat från personalen som de använt sig av och även i samhället i stort, att det finns en konkurrerande diskurs som helt enkelt inte får utrymme i analys eller förklaring. Författarna däremot hävdar att de som forskare har varit objektiva och inte har något egenintresse i att presentera materialet på ett speciellt sätt. Då man som forskare genomför intervjuer eller öppna observationer påverkar man alltid i någon grad sitt studieobjekt och det bör man förhålla sig till för att studien ska vara trovärdig.

Vi tror heller inte att det finns någon slags 'sann' kunskap om världen som man på ett vetenskapligt sätt kan finna. Det är på grund av detta som det är viktigt att förhålla sig till och reflektera kring sin egen roll som forskare.

Då vi i uppsatsen utgår ifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv vill vi inte påstå att vi presenterar några sanningar. Vi har analyserat vår empiri utifrån vår förförståelse och undersökt fenomen som vi finner intressanta. Vi har dock försökt ha en reflexiv hållning och även se det som motsäger vår hypotes. Vi presenterar det som vi finner i texterna utan att för den sakens skull hävda att vi står för den rätta diskursen. Vårt mål är självklart att förbättra eller främja den undersökta situationen och utifrån detta så har vi uppenbarligen en tanke om hur vi tycker att det borde vara. Vi har dock i texten försökt

att i så stor utsträckning som möjligt se olika sidor och inte bara det som bekräftar vår tanke.

Som vi har nämnt tidigare så uttryckte Foucault att det var ”...*den diskurs som uttalas av rätt person och enligt erforderlig ritual.*”⁵⁴ som var den rätta och som man borde underkasta sig då han skriver om talordning. Vi ser utifrån detta att det kan vara väsentligt att föra en diskussion gällande vår plats i talordningen. Vi inser och påtalar gärna att det akademiska språk vi använder oss av och den status vår universitetsutbildning har för med sig att det vi skriver kan tas för mer sant än det som yttras av någon annan, med sämre förutsättningar för att bli lyssnad på. Samtidigt så står vi nedanför professorer, forskare och stora tänkare då det gäller att få gehör för det vi för fram. Vi vill med detta påtala att vi ser vår plats och den ordens makt vi både har och saknar.

⁵⁴ Foucault, M. (1971/1993) s 11

REFERENSER

Tryckta källor

- Burr, V. (2003) *Social constructionism*. 2a upplagan London: Routledge
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Foucault, M. (1971/1993). *Diskursens ordning. Installationsföreläsning vid Collège de France den 2/12 1970*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag.
- Hamreby, K. (2004) *Flickor och pojkar i den sociala barnvården. Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Avhandling nr 43, Umeå universitet.
- Hilte, M./Claezon, I. (2005) *Flickor och pojkar på institution - ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Hirdman, Y. (2001) *Genus – om det stabila föränderliga form*. Malmö: Studentlitteratur
- Johansson, H. (2006) *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Elofsson, S. Kvantitativ metod – struktur och kreativitet, i Larsson, S./Lilja, J./Mannheimer, K. (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Lundström, T./Sallnäs, M. (2003) *Klass, kön och etnicitet i den sociala barnvården*, i *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, s 193-213
- Månsson, S-A. Kön i teori och praktik
Bergmark, A/Oscarsson, L. Sociala problem
Båda i Meeuwisse, A./Sunesson, S./Svärd, H. (2000/2004) *Socialt arbete: en grundbok*, Stockholm: Natur och Kultur.
- Svenning, C. (2003) *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag.
- Socialstyrelsen (2006) *Årsrapport ADAD 05*, Allmän SiS-rapport 2006:4
- Ulmanen, P. et al. (2004) *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten*
Socialstyrelsen, Uppföljning och utvärdering
- Ulmanen, P./Andersson, G. (2006) *Svensk social barnvård ur ett könsperspektiv 1993-2003: En litteraturgenomgång*. SiS följer upp och utvecklar 1/06

Winther Jorgensen, M./Phillips, L. (1999/2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor

http://www.scb.se/templates/tableOrChart_27563.asp

Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2008-04-02

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

www.wikipedia.se sökord: könsroll, ungdom

Multimediakällor

Nationalencyklopedin multimedia 2000 plus (2000) cd-rom, sökord: genus, moral, moralisk

Rapporttexter

Bergström, L./Rudqvist, A. (2006) *Att starta ett särskilt ungdomshem- exemplet Klarälvsgården*, Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr 1 2006

Gerrevall, P./Jenner, H. (2001) *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*, Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr 2 2001

Hermodsson, A./Hansson, C. (2005) *"Demokrati i det lilla?" Ungdomars delaktighet i sin behandling*, Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr 2 2005

Holmqvist, R./Hill, T./Lang, A. (2005) *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem*, Statens institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr 1 2005